

Robert Eisenman & Michael Wise

De Dode-Zeerollen onthuld

De eerste complete vertaling
en interpretatie van 50 sleutelteksten

De Haan

Robert Eisenman is hoogleraar religies van het Midden-Oosten en hoofd van de faculteit voor religieuze studies aan California State University, Long Beach. Hij heeft verscheidene boeken over de rollen gepubliceerd, waaronder *Maccabees*, *Zadokites*, *Christians and Qumran: A new Hypothesis of Qumran Origins* en *James the Just in the Habakkuk Peshet*, en hij heeft veel bijgedragen aan *A Facsimile Edition of the Dead Sea Scrolls*.

Michael Wise is lector Aramees – de taal van Jezus – aan de faculteit voor talen en beschaving van het Nabije Oosten van de Universiteit van Chicago. Hij is de schrijver van *A Critical Study of the Temple Scroll from Qumran Cave Eleven*, en hij heeft talrijke artikelen geschreven over de Dode-Zee-rollen, die zijn verschenen in tijdschriften als de *Revue de Qumran*, *Journal of Biblical Literature* en *Vetus Testamentum*.

Oorspronkelijke titel: The Dead Sea Scrolls uncovered

© 1992 Robert Eisenman en Michael Wise

First published by Element Books Ltd, Dorset, England

© 1993 Nederlandse vertaling: De Haan/Unieboek bv. Postbus 97, 3990 DB

Houten

Vertaling: Frans Hille en Marian Oldenhof

Adviezen: Jan Bouman

All Rights Reserved

Tweede druk, september 1993

Omslagontwerp: Chiel Veffers

ISBN 90 269 6543 5

NUGI 632/CIP

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, St.B. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Inhoud

AFKORTINGEN, SYMBOLEN EN CIJFERS 7

INLEIDING 9

1. MESSIAANSE EN VISIONAIRE BETOGEN 23
 1. De Messias van de Hemel en de Aarde (4Q521) 25
 2. De Messiaanse Leider (*Nasi*-4Q285) 29
 3. De Dienaren van de Duisternis (4Q471) 35
 4. De Geboorte van Noach (4Q534-536) 38
 5. De Woorden van Michaël (4Q529) 42
 6. Het Nieuwe Jeruzalem (4Q554) 44
 7. De Boom van het Kwaad (Een Fragmentarische Apocalyps 4Q458) 51
2. PROFETEN EN PSEUDO-PROFETEN 55
 8. De Engelen van Mastemot en de Heerschappij van Belial (4Q390) 56
 9. Pseudo-Jeremia (4Q385) 60
 10. Tweede Ezechiël (4Q385-389) 62
 11. Pseudo-Daniël (4Q243-245) 67
 12. De Zoon van God (4Q246) 71
 13. Het Visoen van de Vier Koninkrijken (4Q547) 74
3. BIJBELSE INTERPRETATIE 77
 14. Een Genesisbloemlezing (4Q252) 79
 15. Het Apocriefe Boek van Jozua (4Q522) 90
 16. Een Bijbelse Chronologie (4Q559) 93
 17. Hur en Mirjam (4Q544) 94
 18. Henoehisch Boek van de Reuzen (4Q532) 95
 19. Pseudo-Jubileeën (4Q227) 96
 20. Aramese Tobit (4Q196) 98
 21. Verhalen van het Perzische Hof (4Q550) 100
4. KALENDARISCHE TEKSTEN EN TEMPELDIENSTEN 105
 22. Tempeldiensten I (4Q321) 108
 23. Tempeldiensten II (4Q320) 114
 24. Tempeldiensten III – Aemilius doodt (4Q323-324A-B) 117
 25. Tempeldiensten IV (4Q325) 125

26. Hemelse Concordanties (<i>Otot-4Q319A</i>)	126
5. TESTAMENTEN EN VERMANINGEN	132
27. Het Aramese Testament van Levi (<i>4Q213-214</i>)	132
28. Een Stevig Fundament (<i>Aäron A-4Q541</i>)	138
29. Het Testament van Kehat (<i>4Q542</i>)	142
30. Het Testament van Amram (<i>4Q543,545-548</i>)	147
31. Het Testament van Naftali (<i>4Q215</i>)	152
32. Vermaningen aan de Zonen van de Dageraad (<i>4Q298</i>)	156
33. De Zonen van Rechtvaardigheid (<i>Spreuken-4Q424</i>)	161
34. De Demonen van de Dood (<i>Zaligsprekingen-4Q525</i>)	163
6. WERKEN VAN RECHTVAARDIGHEID - WETTEKSTEN	173
35. De Eerste Brief over Werken van Rechtvaardigheid (<i>4Q 394-398</i>)	175
36. De Tweede Brief over Werken van Rechtvaardigheid (<i>4Q 397-399</i>)	188
37. Een Aangename Geur (<i>Halakhah A-4Q251</i>)	192
38. Rouw, Zaadlozingen et cetera (<i>Reinheidswetten type A-4Q274</i>)	197
39. Wetten van de Rode Koe (<i>Reinheidswetten type B-4Q276- 277</i>)	201
40. De grondslagen van Rechtvaardigheid (<i>Het Slot van het Damascusdocument: een Excommunicatietekst-4Q266</i>)	203
7. HYMNEN EN MYSTERIËN	211
41. De Wagens van Eer (<i>4Q286-287</i>)	212
42. Doophymne (<i>4Q414</i>)	220
43. Hymnen van de Armen (<i>4Q434,436</i>)	222
44. De Kinderen van Redding (<i>Jesha</i>) en het Mysterie van het Bestaan (<i>4Q416,418</i>)	229
8. WAARZEGGERIJ, MAGIE EN ALLERLEI	243
45. Brontologion (<i>4Q318</i>)	245
46. Een Fysionomische Tekst (<i>4Q561</i>)	249
47. Een Amuletformule tegen Boze Geesten (<i>4Q560</i>)	251
48. Het Tijdperk van Licht is op Komst (<i>4Q462</i>)	253
49. Hij hield van zijn Lichamelijke Lozingen (<i>Een Verslag van Sektarische Tucht-4Q477</i>)	255
50. Lofzang op Koning Jonatan (<i>Alexander Jannaeus-4Q448</i>)	259

NOTEN 266

REGISTER 275

AFBEELDINGEN Na pagina 128 en 224

AFKORTINGEN, SYMBOLEN EN CIJFERS

<i>Ant.</i>	Flavius Josefus, <i>Joodse oudheden</i>
Beyer, <i>Texte</i>	K. Beyer, <i>Die aramäischen Texte vom Toten Meer</i> (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1984)
DJD	<i>Discoveries in the Judaean Desert (of Jordan)</i>
DSSIP	S.A. Reed, <i>Dead Sea Scroll Inventory Project: Lists of Documents, Photographs and Museum Plates</i> (Claremont: Ancient Bible Manuscript Center, 1991)
ER	R.H. Eisenman and J.M. Robinson, <i>A Facsimile Edition of the Dead Sea Scrolls</i> , 2 delen (Washington, D.C.: 1991)
Milik, <i>Books</i>	J.T. Milik, <i>The Books of Enoch: Aramaic Fragments of Qumrân Cave 4</i> (Oxford: Clarendon Press, 1976)
Milik, <i>MS</i>	J.T. Milik, 'Milki-sedeq et Milki-resha dans les anciens écrits juifs et chrétiens', <i>Journal of Jewish Studies</i> 23 (1972) 95-144.
Milik, <i>Years</i>	J.T. Milik, <i>Ten Years of Discovery in the Wilderness of Judaea</i> (London: SCM, 1959)
PAM	Palestine Archaeological Museum (benaming gebruikt voor catalogiseren van foto's van rollen)
4Q	Qumran Grot 4. Zo zijn teksten genummerd, bijv. 4Q390 = manuscript 390, gevonden in Grot 4.
	Ontbrekende letters of woorden
<i>vacat</i>	Onbeschreven leer
{ }	Oude schriftdoorhaling of door bezorger gewist
. >	Supralineaire tekst of toevoeging van bezorger
	Oude cijfers voor 1-9, in sommige teksten gebruikt
'	Oud cijfer voor '10', soms gebruikt

- 3 Oud cijfer voor '20', soms gebruikt
... Sporen van inkt, maar geen letters leesbaar
7 Oud cijfer voor '100', soms gebruikt

Inleiding

Waarom zou iemand belang stellen in de Dode-Zeerollen? Waarom zijn ze belangrijk? Wij gaan ervan uit dat dit boek, waarin we vijftig niet eerder openbaar gemaakte teksten voorleggen uit de verzameling, deze vragen zal helpen beantwoorden.

Het verhaal van de vondst van de rollen in grotten langs de oevers van de Dode Zee, eind jaren veertig en begin jaren vijftig, is bekend. De eerste grot zou door Bedoeïnenjongens in 1947 zijn ontdekt. De bekendste publikaties over Qumran-onderzoek hebben betrekking op deze grot – Qumran, de Arabische naam voor de vindplaats van de rollen, is onder deskundigen het trefwoord waarmee men de rollen aanduidt.

De ontdekking van de andere grotten is minder bekend, maar van even groot belang. Zo werd Grot 3 in 1952 ontdekt. Deze bevatte een koperen rol met daarop vermoedelijk een lijst met bergplaatsen van tempelschatten. Het probleem is altijd geweest deze koperen rol in zijn juiste historische verband te plaatsen. Met dit boek willen we bijdragen aan de oplossing van deze kwestie en soortgelijke vraagstukken.

Voor onze doeleinden was de in 1954 ontdekte Grot 4 de belangrijkste. Aangezien de ontdekking plaatsvond *na* de deling van Palestina gingen de vondsten naar het Jordaanse Rockefellermuseum in Oost-Jeruzalem, terwijl de vondsten van Grot 1 naar het Israëliësch Museum in West-Jeruzalem waren gegaan.

De geleerden duiden deze grotten met handschriften aan naar de volgorde van ontdekking: 1Q = Grot 1, 2Q = Grot 2, 3Q = Grot 3, enzovoort. Deze schijnbaar esoterische code waarmee handschriften en fragmenten worden aangeduid werkt als volgt: 1QS = de Gedragsregels uit Grot 1; 4QD = het Damascusdocument uit Grot 4, te onderscheiden bijvoorbeeld van CD, kritieken op ditzelfde document die eind vorige eeuw werden ontdekt in een archief dat we kennen als de *Genizah* van Cairo.

De ontdekking van dit duidelijk oude document met judeo-christelijke ondertonen tussen middeleeuws materiaal bevreesde de deskundigen destijds zeer. Later werden er fragmenten van gevonden tussen materiaal uit Grot 4, maar de onderzoekers bleven de *Genizah* van Cairo gebruiken omdat de Qumran-fragmenten nooit werden gepubliceerd. We tonen in dit boek afbeeldingen van de laatste kolom van dit document (afb. 19 en 20), dat van groot belang was voor de uiteindelijke publikatie van dit geheim gehouden materiaal.

De strijd om toegang te krijgen tot het materiaal van Grot 4 was uitputtend

en soms zelfs verbitterd. De Jordaanse regering had hiertoe een Internationaal Team aangesteld. De problemen met dit team zijn algemeen bekend: ten eerste was het nauwelijks internationaal, ten tweede functioneerde het niet goed als team en ten derde maakte het van het publikatieproces een gebod zonder eind.

In 1985-86 was professor Robert Eisenman, medeauteur van dit boek, verbonden aan het William F. Albright Institute for Archaeological Research – de ‘Amerikaanse School’ waar de rollen van 1947 oorspronkelijk voor nader onderzoek naartoe gingen. Zijn onderzoek gold de verhouding tussen de Gemeenschap van Qumran en de Kerk van Jeruzalem. Deze laatste wordt ook wel de Jeruzalemse Gemeenschap van Jakobus de Rechtvaardige genoemd, die in sommige bronnen ‘de broeder van Jezus’ heet – wat die omschrijving ook moge inhouden. Eerdere onderzoekers die daarvoor geld ontvingen waren voornamelijk veldarcheologen, al waren er ook enkele vertalers bij die deel uitmaakten van het Internationale Team. Professor Eisenman was de eerste historicus die een dergelijke aanstelling kreeg.

Hij ontdekte tot zijn teleurstelling dat hij in Jeruzalem weinig kon uitrichten. Waar het inzage van de rollen zelf betrof, ontwikkelde zich het inmiddels bekende patroon; hij kon heen en weer pendelen tussen het Israëliëse ministerie van Oudheden, gehuisvest in het Rockefeller Museum, en de École Biblique of ‘Franse School’, in dezelfde straat als de Amerikaanse School. Had hij toen van het bestaan geweten van het archief in de Huntington Library in Californië, niet ver van zijn eigen universiteit – aan dit archief was nooit veel ruchtbaarheid gegeven, ook in de bibliotheek zelf wisten maar weinigen ervan – dan had hij beter thuis kunnen blijven.

Het was de Franse School – de École genaamd, een verlengstuk van de dominicaner orde in Jeruzalem – die tot dan toe alle tekstbezorgers leverde, onder wie de twee meest recente, pater Benoit, voor zijn overlijden hoofd van de École, en John Strugnell. Het Internationale Team was samengesteld door Roland de Vaux, ook een dominicaan. In 1954-65 leidde De Vaux het archeologisch onderzoek bij Qumran. Deze man, die niet eens archeoloog was, maar socioloog, was tevens hoofd van de École geweest.

Na de verovering van Oost-Jeruzalem tijdens de Zesdaagse Oorlog in 1967 zagen de Israëliërs niet in wat voor geweldige oorlogsbuit ze binnenhaalden met de resterende rollen. Door de precaire politieke situatie bleven ze uiterst passief en deden er vrijwel niets aan om de publikatie van de rollen te bespoedigen, die wegens problemen rond de eerder genoemde koperen rol volkomen in het slop was geraakt. En zo werd deze situatie met nog eens twintig jaar verlengd.

In het voorjaar van 1986, tegen het einde van zijn verblijf in Jeruzalem, ging professor Eisenman samen met de Britse geleerde Philip Davies van de Universiteit van Sheffield op bezoek bij een hiervoor verantwoordelijke Israëliëse functionaris – een woordvoerder van het ministerie van Oudheden en het Internationale Team, en curator van de rollen in het Israëliësch Mu-

seum. Hun werd ondubbelzinnig te verstaan gegeven: ‘U zult de rollen van uw levensdagen niet te zien krijgen.’

Vooral deze woorden prikkelden hen tot actie en de campagne voor openbaarmaking van de rollen kwam op gang. Bijna vijf jaar na deze onverteerbare uitspraak zijn de rollen zonder meer toegankelijk. Het is een verhaal op zichzelf, maar laat het voldoende zijn als we zeggen dat in juni 1989 pas goed schot in de zaak kwam, toen een steunactie werd gestart door de *Biblical Archaeology Review* onder hoofdredacteur Hershel Shanks in Washington DC, en de zaak de aandacht trok van de internationale pers. Maar Shanks noch de pers had er enige notie van wat zich achter de schermen allemaal heeft afgespeeld.

In deze wereldwijde aandacht van de media werd Eisenman als het wetenschappelijk middelpunt van deze controversie afgeschilderd, met als resultaat dat hij sinds september 1989 fotokopieën tot zijn beschikking kreeg. Dat ging aanvankelijk schoorvoetend, maar een jaar later, voorjaar 1990, had hij de fotokopieën van nagenoeg de hele ongepubliceerde verzameling binnen. Degenen die daarvoor verantwoordelijk waren meenden kennelijk dat hij daar wel weg mee wist. De huidige tekstbezorgers hopen dat dit vertrouwen gerechtvaardigd is. Het uitbrengen in twee delen van de *Facsimile Edition*, samen met dit boek, is het resultaat.

Op zeker moment werd professor Michael Wise van de Universiteit van Chicago, een expert in het Aramees, erbij betrokken. Eisenman gaf hem sinds november 1990 inzage in het archief. Professor Wise beschrijft de indruk die het omvangrijke archief op fotokopie op hem maakte toen hij naar Californië kwam en voor het eerst de trap besteeg van het zonnige zolderatelier dat Eisenman tot studeervertrek diende: ‘De fotokopieën lagen in stapeltjes overal door de kamer. Het waren er zoveel dat ze samen bijna twee meter hoog moesten zijn. Daar had iemand een foto van moeten maken: wij tweeën aan weerszijden van een reuzenstapel van 1800 fotokopieën van voorheen achtergehouden en ongepubliceerde Dode-Zeerollen. Eindelijk werd deze harde noot gekraakt.’

Twee teams gingen onmiddellijk aan het werk, een onder leiding van professor Eisenman aan de California State University in Long Beach en een onder leiding van professor Wise aan de Universiteit van Chicago. Hun bedoeling was alles door te nemen – elke fotokopie afzonderlijk – om te zien wat het behelsde, hoeveel tijd het ook kostte, waarbij ze niets aan het toeval overlieten en nooit *werk* van anderen als uitgangspunt namen.

Tegelijkertijd bereidde Eisenman de *Facsimile Edition* voor van alle ongepubliceerde afbeeldingen, omdat hij ze absoluut toegankelijk wilde maken voor iedereen. Deze moest het volgende voorjaar in Leiden verschijnen met medewerking van E.J. Brill in Leiden. Maar tien dagen voor de verschijningsdatum in april 1991 trok de uitgever zich, vreemd genoeg, onder druk van het Internationale Team terug. Met lofwaardige inzet wilden Hershel Shanks en de Biblical Archaeology Society de zaak toen overnemen, maar

er was tijd verloren gegaan en er waren nu andere ontwikkelingen die aan deze kwestie van toegankelijkheid de actualiteit ontnamen.

Geheel los van dit alles en zonder van deze regelingen af te weten – hoewel zich bewust van de publicitaire voordelen in deze situatie – ging de Huntington Library van San Marino, Californië, waar men dezelfde academische vrijheid nastreefde, in juni 1991 bij Eisenman te rade. Daarna, in september 1991, besloot de bibliotheek op eigen houtje haar archieven open te stellen. Het monopolie was doorbroken. Twee maanden later verscheen de tweedelige *Facsimile Edition* van de BAS.

Wat was het probleem met de Qumran-studies dat deze inspanningen uit de wereld moesten helpen? Door het bestaan van een 'officieel' Internationaal Team beschouwde het publiek uiteraard de publikaties ervan (voornamelijk uitgebracht door Oxford University Press in de reeks *Discoveries in the Judean Desert*) als gezaghebbend. Deze publikaties bevatten interpretaties die men zelf ook als 'officieel' ging beschouwen. Dit nu is van belang. Wie niet in de gelegenheid was deze teksten zelf te zien, raakte al gauw onder de indruk van degenen die beweerden *meer te weten of te hebben gezien*.

Dit gegeven is ook wel anders gesteld: zeggenschap over de ongepubliceerde geschriften betekende zeggenschap over het onderzoekerterrein. Hoe werkte dit? Door zeggenschap over de ongepubliceerde geschriften – het tempo van publikaties, wie een document mocht uitbrengen en wie niet – kon het Internationale Team bijvoorbeeld mensen tot 'supergeleerden' uitroepen. En het had de zeggenschap over de interpretatie van de teksten. Zo gaf men teksten aan een zekere John Allegro, ene Frank Moore Cross en ene Emile Puech, en niet aan John Strugnell, Robert Eisenman of Michael Wise. Zonder alternatieve analyses werden deze interpretaties bijna onontkoombaar een soort 'officiële' leer.

Een begrip dat we kennen als de 'Theorie van de Essen' kwam op, erdoor gedrukt door die 'officiële' wetenschappers of hun collega's die ermee kwamen. Zoals we in dit boek zullen zien is deze theorie niet accuraat, en ontoereikend om het materiaal van de Qumran-teksten in hun totaliteit te beschrijven. Een ander ongelukkig gevolg van deze gang van zaken was dat betrokkenen, bedoeld of onbedoeld, zeggenschap kregen over bepaalde studies. Dit betekende dat wie een bepaald handschrift wilde bestuderen, zich tot de instelling moest wenden die erover beschikte. Dat kon niet anders. Hieruit vloeide, alweer onvermijdelijk, zeggenschap over alle nieuwe aanstellingen of uitgangspunten bij het onderzoek voort – al waren dat er niet veel – en over alle overzichten (in alle gevallen gedomineerd door Harvard, Oxford en de École Biblique), publikatiecommissies, tijdschriftredacties en boekreeksen. Ieder die zich tegen de gevestigde orde keerde, kreeg het predikaat 'tweede garnituur', ieder die hem steunde behoorde tot het eerste.

Hoe men dit ook wil rechtvaardigen, geen enkel onderzoekerterrein mag ten prooi zijn aan zulke onwaardige zaken, vooral niet als het om moeilijk te

interpreteren documenten gaat die van zo'n groot belang zijn voor de historische beoordeling van de geschiedenis van de mensheid en de westerse beschaving. Wat we in feite zagen in een academische wereld die hoort uit te zijn op 'wetenschap' en het vrije debat, waar men 'oppositionele' theorieën dient te eerbiedigen en niet te verafschuwen, was het ontstaan van wat we in de religie een 'curia' noemen – in dit geval 'een academische curia', die haar eigen theorieën erdoor drukte en die van tegenstanders verguisde.

Dit soort problemen bij de Qumran-studies besloot Eisenman als het ware eenzijdig op te lossen, door voor eens en altijd de Gordiaanse knoop door te hakken en de circa 1800 documenten die hij in zijn bezit had te publiceren. Dit boek komt voort uit deze beslissing, en de vijftig documenten die het bevat vertegenwoordigen naar ons oordeel het beste van wat er voorhanden is. Ze zijn tussen januari en mei 1992 gereconstrueerd en geven een prachtig overzicht van wat de voorheen achtergehouden verzameling bevat en van haar betekenis.

De vijftig teksten in dit boek zijn gereconstrueerd uit circa 150 verschillende documenten, waarvan in de meeste gevallen de nummers aan het eind van ieder hoofdstuk worden vermeld. Vijfentwintig van de interessantste originele documenten zijn afgedrukt, zodat de lezer de juistheid van de transcriptie en vertaling kan controleren. De rest is te vinden in *A facsimile Edition of the Dead Sea Scrolls*, in 1991 uitgegeven door de Biblical Archaeology Society van Washington DC, waarvan we de overeenkomstige documentnummers geven.

Drieëndertig van deze teksten zijn in het Hebreeuws (waaronder een in geheimschrift dat ontcijferd moest worden) en zeventien in het Aramees. Het Aramees werd in die tijd kennelijk gezien als een geschiktere taal voor testamenten, bezweringen en dergelijke. De meer gewijde geschriften waren vooral in het Hebreeuws, de heilige taal van de boeken van Mozes. Schrijvers van apocalyptische visioenen gaven ook de voorkeur aan het Aramees, waarschijnlijk omdat dit volgens overlevering de taal der Engelen was. Deze tweedeling, die beslist niet altijd consequent werd doorgevoerd, kenmerkt ook deze verzameling teksten.

De teksten en fragmenten zijn zo nauwkeurig mogelijk vertaald; niets van betekenis is verdoezeld of weggelaten. Ook is gezorgd voor een nauwkeurige transcriptie naar de moderne Hebreeuwse lettertekens waarmee men gewoonlijk klassiek Hebreeuws en/of Aramees weergeeft, zodat de lezer deze desgewenst kan vergelijken met de originelen of de vertaling kan controleren. De vertaling is misschien niet altijd volmaakt en naar de rangschikking van fragmenten is wel eens gegist, maar ze is voldoende nauwkeurig en toereikend om de lezer zijn eigen conclusies te laten trekken, en daar gaat het in dit boek om.

Met hetzelfde doel is iedere tekst van commentaar voorzien, soms uitvoerig en soms korter, om de lezer door de vaak zeer esoterische toespelingen en verbanden te helpen. Deze commentaren vormen tevens een poging om der-

gelijke zaken in een historisch juist perspectief te plaatsen, al moet men begrijpen dat professor Eisenman en professor Wise hierover niet altijd gelijklopende ideeën hebben, al overlappen ze elkaar wel. Beiden zijn het eens over het 'Zelotische' en/of 'Messiaanse' karakter van de teksten, maar de een gaat verder dan de ander in de richting van 'Zadokitische', 'Sadduceese' en/of 'joods-christelijke'.

Ook is alle moeite gedaan deze nieuwe documenten in verband te brengen met de belangrijkste teksten die bekend zijn uit de begintijd van het Qumran-onderzoek en die in de jaren vijftig en zestig zijn gepubliceerd, waaronder het Damascusdocument, de Gedragsregels, de *Pesher* van Habakuk, de Oorlogsrol en Hymnen, die in Engelstalige compendia van Penguin en Doubleday beschikbaar zijn. Door deze commentaren zal de lezer deze vroegere werken ook in een nieuw licht kunnen zien. Zonder dit soort commentaren waardoor verschillend woordgebruik en reeksen toespelingen nauw met elkaar in verband worden gebracht – soms zijn ze esoterisch, maar altijd inventief – gekoppeld aan de nieuwe documenten in dit boek, zal de interpretatie van die vroege teksten op zijn minst onvolledig blijven. Bovendien is het aantal hier weergegeven documenten niet gering. Het steekt gunstig af tegenover de hoeveelheid eerder gepubliceerde teksten en toont het belang aan van open archieven en vrije concurrentie, ook in de academische wereld. Het maakt ook de bewering waar dat voor bestudering van deze teksten meer tijd nodig is dan de er, al aan bestede vijfendertig jaar.

Zoals de lezer zelf zal kunnen beoordelen, zijn deze documenten ook niet saai of onbelangrijk. Ze weerleggen ondubbelzinnig dat er niets interessants zou zijn aan de ongepubliceerde verzameling, net zoals hun stijl en literaire creativiteit volstrekt weerleggen dat het om mindere teksten zou gaan. In tegendeel, enkele bijzonder extatische en visionaire verhalen zijn van uitnemende schoonheid. Ze zijn allemaal van uniek historisch belang. Van het materiaal uit Grot 4 in de *DJD*-reeks en de 1800 fotokopieën in de *Facsimile Edition* zijn circa 580 afzonderlijke handschriften te onderscheiden. Daarvan zijn er zo'n 380 niet-bijbels, of 'sektarisch', zoals ze in het onderzoek worden genoemd; de rest is bijbels. Niet-bijbelse of sektarische teksten zijn die welke niet in de bijbel staan. Behalve de apocriefe en pseudo-epigrafische teksten die ons via verschillende overleveringen bereikten, zijn de meeste hiervan nieuw en nooit eerder gezien.

Tijdens het geharrewar dat zich in 1989 in de pers ontwikkelde bij de controverse over de toegankelijkheid beweerden sommigen dat ze bereid waren de documenten waarover ze beschikten vrij te geven. Dit was soms nogal hypocriet. Het kan in zekere mate waar zijn geweest waar het bijbelse manuscripten betrof die niet bijzonder nieuw of sensationeel waren. Het gold zeker *niet* voor niet-bijbelse of sektarische documenten. Deze bleven altijd vast in handen van wetenschappers die op een of andere manier waren verbonden met de voornoemde École, zoals de medewerker van De Vaux, pa-

ter Milik, pater Benoit, pater Starcky, John Strugnell en pater Emile Puech. Maar deze niet-bijbelse geschriften zijn van de grootste betekenis voor historici omdat ze uiterst waardevolle informatie bevatten over het denken en de stromingen in de joodse leer, en de geest waarin het christendom in de eerste eeuw v. Chr. tot de eerste eeuw na Chr. ontstond. Ze vormen ooggetuigeverslagen uit die periode. Terwijl zij die verantwoordelijk waren voor het vrijwel stagneren van het onderzoek zich vanuit een filologisch perspectief mogelijk gerechtvaardigd voelden bij deze handelwijze, werd aan de belangen van de historicus in veel gevallen geheel voorbijgegaan.

De meeste filologen, die zich voornamelijk interesseren voor het reconstrueren van een bepaalde tekst of een passage eruit, begrepen eenvoudigweg niet waarom historici na zo'n vijfendertig jaar wachten tot al het materiaal beschikbaar kwam, niet nog langer wilden wachten, ongeacht de volmaaktheid of onvolmaaktheid van hun vertaalwerk. De historicus heeft het materiaal nodig dat betrekking heeft op de heersende tendenzen of historische stromingen, voor hij een conclusie trekt of oordeelt over die tendenzen.

Soms leiden inspanningen van filologen zelfs tot onnauwkeurigheden, omdat er geen verband wordt gelegd tussen verschillende manuscripten en toespelingen. Bij Qumran-studies is dit dikwijls het geval. Uiteindelijk is er nooit iets met nauwkeurigheid te zeggen wanneer niet al het relevante materiaal beschikbaar is, noch door de filoloog, noch door de historicus, dus hebben beiden profijt bij toegang tot al het materiaal. Naar onze mening bevestigen de resultaten van onze inspanningen bij dit werk dit uitgangspunt.

Hetzelfde geldt voor werken in deze verzameling met historische verwijzingen naar bestaande personen. De leden van het Internationale Team wisten van deze verwijzingen af en maakten er in de loop der jaren wel eens melding van in hun publikaties, maar vonden het niet nodig ze te publiceren, of omdat ze hen irrelevant voorkwamen – zaken die volgens hen slechts even boeiden – of ze wisten er geen raad mee. Dit is tekenend – zoals ieder kan zien aan wat wij ermee hebben gedaan. Voor niet direct betrokkenen of tekstbezorgers met een andere visie is dit materiaal van het grootste historische belang. Eigenlijk voeren ze heel ver naar een *oplossing* van het Qumran-probleem. Dit moet zelfs de meest geboorneerde waarnemers duidelijk zijn. Hetzelfde kan worden gezegd van de disciplinaire tekst aan het einde van dit boek, waarin echte namen worden genoemd van aan de Gemeenschap verbonden mensen. Al dit soort vermeldingen, gekoppeld aan feitelijke omstandigheden van hun ontstaan, vergroten in hoge mate ons inzicht in de Qumran-gemeenschap.

Dit geldt ook voor de twee Brieven over Werken van Rechtvaardigheid in hoofdstuk 6. Delen van deze Brieven circuleerden enige tijd onder verschillende namen, maar er kwam nooit een complete tekst beschikbaar. Pogingen ze te publiceren zijn mateloos op de lange baan geschoven, want inge-

wijden wisten meer dan dertig jaar geleden al van hun bestaan af. Als we aan hun gepubliceerde commentaren zien wat deze ingewijden van deze brieven hebben gemaakt dan pleit dit eens te meer voor vrije toegankelijkheid. Wat deze brieven bijdragen aan het oplossen van de fundamentele problemen in zake Qumran en het vroege christendom is van het grootste belang, zoals we zullen zien. Van onze kant hebben we, geheel in overeenstemming met voornoemde bedoelingen, alle kopieën zelf geheel doorgenomen, zonder ons op het werk van anderen te baseren. We hebben zelf alle selecties en ordeningen verricht, en de overlappingsen en opeenvolgingen vastgesteld. Dit kostte ons slechts zes weken. De informatie die deze twee brieven bevatten had dertig jaar geleden beschikbaar moeten zijn, dan waren veel misverstanden in de Qumran-studies vermeden.

Hetzelfde geldt voor de laatste kolom van het Damascusdocument, waarmee we hoofdstuk 6 besluiten. Voorjaar 1989 verzochten Eisenman en Davies ieder afzonderlijk John Strugnell, toen hoofd van het Internationale Team, en het Israëlische ministerie van Oudheden om het document te mogen zien, wat hooghartig werd afgewezen. Na deze 'officiële' verzoeken om toegang tot dit document maakte de internationale pers werk van deze toegankelijkheidskwesitie.

Wat voor verschil maakt het toegang te krijgen tot een enkele onbekende kolom van het Damascusdocument? De lezer hoeft alleen maar onze interpretatie van deze kolom te zien en hij kan het zelf vaststellen. Het maakt *een wezenlijk verschil*. Vóór het vertalen van elke regel en het ter beschikking hebben van al het materiaal hadden we nooit kunnen bedenken wat voor verschil het feitelijk zou kunnen maken. Geanalyseerd met behulp van de rest van de teksten en vergeleken met bepaalde sleutelpassages in het Nieuwe Testament, blijken we de grondslag te hebben voor het begrijpen van de theologische oerbenadering van Paulus van de dood van Christus, die de grondslag vormt voor de latere christelijke visie hierop.

Uit de paar kruimels die het Internationale Team de onderzoekers van tijd tot tijd toewierp weten we dat er een zekere vermelding in deze tekst voorkwam over de belangrijke bijeenkomst van de Gemeenschap op Pinksteren – zoals we ook geruchten hoorden over stukjes uit andere, ongepubliceerde teksten – maar omdat we die nooit hadden gezien, wisten we niet dat het een excommunicatietekst betrof, of dat het Damascusdocument eindigde in zo'n orgie van nationalistisch 'gevlouk'. Dit maakt een aanzienlijk verschil.

Bepaalde theologische uiteenzettingen die Paulus doet ten aanzien van het 'vervloeken' en de betekenis van de kruisiging van Christus worden nu duidelijk. Daarmee worden ideeën over de verlossende aard van de dood van Christus, die de meeste mensen nog steeds als fundamenteel beschouwen, zoals ze voorkomen in Jesaja 53 verhelderd (men zie onze verdere discussie over deze zaken aan het einde van hoofdstuk 6). Zoveel verschil kan het uitmaken om alle documenten ter beschikking te hebben.

Wat hebben we met deze manuscripten dus feitelijk in handen? Waarschijnlijk niets minder dan een beeld van de beweging waaruit in Palestina het christendom ontstond. Maar er is meer – als we de Messiaanse aard van de teksten in beschouwing nemen, zoals we die schetsen in dit boek, met daaraan verbonden begrippen als 'Rechtvaardigheid', 'Vroomheid', 'rechtvaardiging', 'werken', 'de Armen', 'Mysteriën', hebben we een beeld van wat het christendom in Palestina in feite *was*. De lezer zal het echter waarschijnlijk niet herkennen, omdat dit het tegenovergestelde zal lijken van het christendom waarmee hij of zij vertrouwd is. Dit geldt met name voor documenten als voornoemde twee Brieven over Werken van Rechtvaardigheid, en andere in hoofdstuk 6 waarin de wettelijke details zijn uitgewerkt die doorgaan voor Rechtvaardigheid of 'werken die u zullen rechtvaardigen'.

Weer is de reden hiervoor simpel. We kunnen niet van een 'christendom' *per se* spreken in Palestina in de eerste eeuw. Het woord was alleen bedacht, zoals Handelingen 11:26 duidelijk maakt, om een situatie in het Syrische Antiochië in die tijd te beschrijven. Later werd het gebruikt om een groot deel van de overzeese wereld te beschrijven die 'christelijk' werd, maar dit christendom verschilde totaal van de beweging waarmee we hier te maken hebben. Hoewel, niet helemaal.

Beide bewegingen gebruikten hetzelfde vocabulaire, dezelfde bijbelpassages als bewijspplaatsen, en soortgelijke begripsmatige contexten; maar ze zijn als elkaars spiegelbeeld te kenschetsen. Terwijl de Palestijnse beweging zelotisch, nationalistisch, geëngageerd, xenofobisch en apocalyptisch was, was de overzeese kosmopolitisch, tegenstrijdig en pacifistisch – in een woord: 'gepauliniseerd'. Evenzeer kunnen we de eerste Jakobiaans noemen, tenminste als we op de brief afgaan in het Nieuwe Testament die aan Jakobus wordt toegeschreven, maar die volgens zowel Eusebius als Maarten Luther niet in het Nieuwe Testament thuishoort. Dat was volgens hen uitgesloten, omdat de algemene strekking eraan parallel loopt met veel documenten uit Qumran en veel Qumranismen vertoont.

Om deze redenen vonden we het juist om de onderhavige beweging de 'Messiaanse' te noemen, en haar literatuur die van 'de Messiaanse Beweging' in Palestina. Voor zover deze literatuur op Essenisme lijkt kunnen we deze Esseens noemen; Zelotisme Zelotisch; Sadduceïsme Sadducees en joods christendom – wat hiermee ook wordt bedoeld – joods-christelijk. De nomenclatuur is onbelangrijk en niet bijzonder relevant.

Maar wat duidelijk moet zijn is dat wat we hier hebben, afgezien van de te bepalen datering, een archief van indrukwekkende omvang vormt. Als het niet uit de eerste eeuw komt, voert het toch met zekerheid rechtstreeks naar de belangrijkste bewegingen van de eerste eeuw, die allemaal het vocabulaire en het ethos ervan overnemen. Zoals we al opmerkten, is het bijvoorbeeld onmogelijk om ideeën en terminologie die worden geassocieerd met de Jeruzalemse Gemeenschap van Jakobus de Rechtvaardige te onderscheiden van materiaal dat we in deze teksten vinden.

Maar het archief als zodanig heeft heel duidelijk een relatie met de 'Zelotische Beweging', zoals we nader zullen aantonen. Professor Wise heeft deze theorie enige tijd sterk naar voren gebracht. Eigenlijk was dit een theorie over de oorsprongen van Qumran, die al heel vroeg in de geschiedenis van het onderzoek werd geformuleerd. Zij die de gevestigde 'Theorie van de Essenen' onderschreven, meenden voornoemde theorie vijftienvintig jaar geleden te hebben weggevaagd door de bedenkers ervan, Cecil Roth en G.R. Driver uit Oxford, belachelijk te maken. Er kleefden inderdaad gebreken aan hun theorie zoals ze die toen formuleerden, omdat niet werd uitgegaan van het geheel van alle teksten uit Qumran. Maar als we rekening houden met wat wij doen in dit boek, het weergeven van deze beweging als de Messiaanse met zowel 'Zelotische' als 'joods-christelijke' tendenzen, zijn heel wat van die gebreken te ondervangen.

In feite lijkt in deze Qumran-literatuur een *Messiaanse* elite te worden beschreven die zich in de woestijn terugtrekt of 'afscheidt', volgens Jesaja 40: 3: 'Bereid in de woestijn den weg des Heren'. Deze elite moet in 'woestijnkampen' hebben gewoond waar ze zich 'voorbereidden' op de komst van de Engelen, die ze 'de Hemelse Heerscharen' noemden, en op een laatste apocalyptische Heilige Oorlog tegen al het kwaad op deze wereld. Dit zou de reden moeten zijn waarom ze zich dit regime van extreme zuiverheid oplegden in de woestijn in deze teksten – anders dan de wat meer retrospectieve voorstelling in het Nieuwe Testament, zoals die ons is overgeleverd. Deze beweging bestaat uit een klein kader van toegewijde 'vrijwilligers' of 'wapenbroeders', uit 'Heiligen' – Messiaanse 'stoottroepen' zo men wil – die zich in de woestijn voorbereiden door 'Vervolmaking van de Weg' en 'ijver voor de Wet, voor de tijd van de Dag des Oordeels'.

Het militante van deze geest zal veel lezers wat vreemd voorkomen – al zal men het herkennen als men iets afweet van het militante Puritanisme in het zeventiende-eeuwse Engeland – vooral onder Cromwell – en later in Amerika. Het is een strijdlust die we ook nog heel sterk aantreffen in de geest van de islam. Het is deze geest die doorschemert in deze teksten, en beide tekstbezorgers hebben de nadruk willen leggen op deze bevinding in hun afzonderlijke analyses van het Qumran-materiaal. Waarschijnlijk was ze ook in de kern van de beweging achter de militaire inspanningen van Judas de Makkabeeër, en via de nakomelingen van zijn neef Johannes Hyrcanus – zijn opvolgers – op de zogeheten 'Zeloten' overgegaan tijdens de oorlog tegen Rome in de eerste eeuw en daarna. Dit zijn, zou je kunnen zeggen, de Heilige Strijders van hun tijd. Zij vormen het uitgangspunt van degenen die bereid zijn onder het regime van extreme zuiverheid te leven, in voorbereiding op 'het eind der tijden'. Ze zijn waarschijnlijk niet sektarischer dan de kruisvaarders in de middeleeuwen of soortgelijke groepen in andere tijden en culturen van de geschiedenis. Voor hen die gewend zijn aan een zachtaardiger christelijke 'overzeese' benadering, is het moeilijk te begrijpen dat dit de aard van het christendom was tijdens zijn ontstaan in Palestina.

Waar het datering en chronologie in het algemeen betrof, hebben we ons in het geheel niet op paleografische methoden gebaseerd. Deze methoden zijn in het verleden te dikwijls ongeoorloofd gebruikt in het Qumran-onderzoek om de leek in verwarring te brengen. De paleografische sequenties die werden ontwikkeld waren wel nuttig, maar te onbetrouwbaar om echt iets te zeggen over zo'n korte periode. Bovendien berusten ze op de foutieve aanname van een 'snelle' en 'rechtlijnige' ontwikkeling van geschriften in deze tijd, een veronderstelling die onmogelijk te bewijzen is.

Schrijftradities zijn berucht om hun hardnekkigheid en blijven vaak eeuwen na ontstaan in zwang, en niet-officiële geschriften zijn niet nauwkeurig te dateren op basis van de aanwijzingen waarover we beschikken. Met andere woorden: het nauwkeurig kunnen aangeven wanneer een handschrift is ontstaan – voor elke tijd en plaats een twijfelachtige bepaling – zegt ons niets over wanneer een bepaalde persoon, in bijvoorbeeld een gemeenschap zoals die wordt voorgesteld door de literatuur van Qumran, feitelijk dat handschrift *gebruikte*. Hetzelfde geldt voor een al even populair onderwerp in het Qumran-onderzoek: muntdatering. Het achterlaten van een munt met een bepaalde datum vertelt ons alleen dat de munt niet voor zijn vervaardiging werd achtergelaten, *niet* hoelang daarna. In de paleografie geldt dat eens te meer. Zelfs als het mogelijk was om een bepaalde stijl in een handschrift precies te dateren, dan weten we alleen dat het handschrift niet *voor* de datum van zijn theoretische ontstaan is gebruikt, maar niet hoelang erna. Dat hele uitgangspunt is een tautologische absurditeit.

Soortgelijke problemen doen zich voor bij AMS C-14 dateringsmethoden. Eisenman en Davies stelden voor het eerst het toepassen van deze methode voor in hun eerdergenoemde brief van 1989 aan het Israëliëse ministerie van Oudheden. Maar het proces staat nog in de kinderschoenen, kent te veel variabelen, en is te onbetrouwbaar om met nauwkeurigheid toe te passen op dit soort materiaal. De gedane proeven waren niet uitgebreid of doeltreffend genoeg om echt de basis te kunnen zijn voor definitieve uitspraken. Zoals altijd op dit terrein, moet men uiteindelijk zijn toevlucht nemen tot literatuurkritiek, tekstanalyse en historisch inzicht – alle behoorlijk aanvechtbaar – om tot dergelijke uitspraken te komen.

Onder de documenten in deze verzameling zijn er verscheidene van ongelooftelijke schoonheid. De Hymnen en Mysteriën in hoofdstuk 7 zijn daar voorbeelden van, net als de visionaire recitaties in hoofdstuk 1, 2, 3 en 5. De visionaire aard van de Qumran-teksten wordt doorgaans danig onderschat. Teksten van deze aard grenzen aan wat in het jodendom *kabbala* heet, en het valt dan ook moeilijk in te zien dat er geen heel rechtstreeks verband zou zijn, zij het ondergronds. Bovendien vertonen de toespelingen en ideeën in de documenten van deze verzameling een verbazingwekkende samenhang. Verbanden komen overeen en de woordgroepen zijn geheel regelmatig. De ideeën en beelden bewegen zich zo samenhangend van document naar document dat de onderzoeker er versted van staat. Alles is zo

homogeen en consistent dat er weinig twijfel aan kan bestaan dat wat we voor ons hebben een beweging is, en het archief haar literatuur.

Aangezien de situatie op dit onderzoeksgebied zo ongrijpbaar is, blijft het altijd mogelijk dat een tekst in dit boek ergens anders werd of wordt gepubliceerd, en delen van teksten of een hele tekst in dit boek zijn al gepubliceerd voordat wij ermee aan de slag gingen of daarna. Omdat we hoe dan ook al aan de tekst (of teksten) werkten, omdat er geen complete vertaling beschikbaar was, en omdat het belangrijk was over een grotere literaire context te beschikken om de tekst te beoordelen, hebben we deze opgenomen. Ook voorzagen we ieder hoofdstuk aan het eind van informatie over publicatie en methodiek. Over het algemeen beperkten we deze bibliografie tot die boeken en artikelen waarin zo'n tekst is gepubliceerd of waarin een gedetailleerde beschrijving, zo niet ieder woord van de tekst, is weergegeven.

Ook hebben we getracht met onze vertaling zo dicht mogelijk bij het origineel te blijven. Dit kan leiden tot een wat springerige stijl. We hebben bijvoorbeeld geen zinnen omgedraaid of verschoven voor een prettiger leesbaarheid. Ook geven we daarom begrippen die we bijzonder belangrijk en relevant vonden voor het Qumran-ethos met een hoofdletter weer, zodat de lezer er nota van kan nemen dat een bepaald woord in de hele Qumran-verzameling voorkomt. Voorbeelden hiervan zijn 'Rechtvaardigheid', 'Vroomheid', 'Waarheid', 'Kenniss', 'Grondslagen', 'de Armen', 'de Zachtmoedigen', 'Mysteriën', 'Pracht' en 'Bron'. Dikwijls zijn deze termen van aanzienlijk historisch belang.

Anders dan vele vertalers – die het rechte spoor verlaten, inconsequent en verwarrend worden en er geen idee van schijnen te hebben wat een *belangrijk* begrip in Qumran was en wat niet – hebben we gepoogd bekende uitdrukkingen te gebruiken voor de vertaling van sleutelwoorden, zoals 'Heilige Geest' in plaats van 'het pad', 'werken' in plaats van 'daden' en 'Messias' in plaats van 'gezalfd'. Als we op een woord stuitten als 'rechtvaardiging', op een manier gebruikt zoals het vroege christendom dat kende, noemden we het 'rechtvaardiging' en niet anders. Met minder kon het niet. Waar we 'Werken van Rechtvaardigheid' zagen, zoals bijvoorbeeld in de twee brieven die we die titel gaven, noemden we ze ook zo, hoe vreemd de 'werken' daarin ook mogelijk lijken.

We hebben ook getracht bekende woorden consequent weer te geven. Zo noemen sommige teksten de *Tora*. Soms vermelden deze of andere teksten 'Hok'/'Hukkim', dat is Verordening(en) of Wet(ten). Aangezien soms een belangrijke term voor de ontwikkeling van de Zelotische Beweging als 'IJver' daarmee wordt geassocieerd, geven we ook die weer als 'Wet' of 'Wetten', wat slaat op de individuele wettelijke eisen van de *Tora* en/of het Verbond.

Om deze verwarring nog te vergroten is er voorts het dubbelzinnige wetsbegrip 'Mishpat'. Afhankelijk van de context is dit te vertalen als 'Oordeel' of

eveneens als 'verordening'. Aangezien, als het eschatologisch wordt gebruikt, meestal wat in onze taal 'Het Laatste Oordeel' heet wordt bedoeld, gaven we consequent de voorkeur aan 'Oordeel'. Zo herkent de lezer het ten grondslag liggende Hebreeuwse woord in de vertaling, ook al leidt dit wel eens tot onnauwkeurigheid als het voor alledaagse, wereldse zaken wordt gebruikt. Bijvoorbeeld bij de persoon die we in hoofdstuk 6 bespreken die de 'Mebakker' of 'Bisschop' wordt genoemd, omdat deze bij het beoordelen van individuele gevallen en het stellen van individuele regels ook 'Oordelen' velt.

Een sleutelwoord in ideologische zin is *Chesed*. In de meeste gevallen betekent het 'Vroomheid', maar soms, vooral indien van toepassing op God, kan het feitelijk die 'Genade' betekenen die Paulus in zijn brieven zo toejuicht. Om consequent te zijn, hebben we het steeds als 'Vroomheid' vertaald. Talloze malen komen de termen *Ebion*, *Ani* en *Dal* voor, allemaal met betrekking op 'de Armen' of 'armoede'. Omwille van consequentheid en nauwkeurigheid kozen we 'Armen' voor het eerste, 'Zachtmoedigen' voor het tweede en 'Vertrapten' voor het derde. Dergelijke beslissingen moet men nemen bij dit soort werk.

Dan is er nog de reconstructie van een samenhangend geheel uit de diverse fragmenten. Vaak is de volgorde hiervan arbitrair en geeft weer wat onder de omstandigheden het meest logisch leek. Het is soms niet eens zeker of al die fragmenten tot dezelfde tekst behoren. Bijvoorbeeld, in een prachtige mystieke en visionaire voordracht, de Wagens van Eer, komt een excommunicatietekst voor, vergelijkbaar met de laatste kolom van het Damascus-document, ingebed in wat meer prozaïsch materiaal. Wat moeten we aan met zo'n fragment? Toch zijn de kolommen in kwestie voortdurend met zorg bewaard, hiermee moeten we het doen.

Dikwijls besloten we zulke passages eenvoudig te laten staan, zelfs als ze mogelijk niet tot het manuscript behoorden. Dit geldt op andere momenten ook – maar zeker niet altijd – waar het de volgorde van fragmenten in een bepaald document betreft. Maar we achtten dit niet voldoende reden om het werk op te houden, zoals sommige 'officiële' tekstbezorgers zo lang meenden te moeten doen, en besloten dat dit soort zaken betrekkelijk onbelangrijk was (van groter belang voor de specialist dan de gewone lezer), gezien het recht dat het publiek heeft om er kennis van te nemen. Het was belangrijker een bepaald manuscript te vertalen, te commentariëren, het uit te geven en het publiek zulke kleine details zelf te laten beoordelen, zoals wijzelf in ons vak ook blijven doen.

Tot slot willen de tekstbezorgers de leden danken van beide teams die aan deze teksten werkten, een aan California State University en Long Beach en een aan de Universiteit van Chicago. Het eerste bestond uit rabbijn Leo Abrama, Eron Viner, Han Cohen, Eyrán Eylon en dr. James Battenfield. Het tweede uit David Clemens, Deborah Friedrich, Michael Douglas en Anthony Tomasino. Met bijzondere dank van professor Wise aan de heren

Douglas en Tomasino. Zij zwoegden met hem op vele handschriften. Vooral de heer Tomasino droeg bij aan alle facetten van zijn werk bij vele manuscripten. Ze zijn tevens erkentelijk voor de hulp en suggesties van professor Norman Golb, professor Dennis Pardee, dr. Douglas Penny en dr. Yiftah Zur. Deze collega's en studenten hebben dit tot een beter boek helpen maken.

Vertalingen van deze aard zijn moeilijk. Werk – zij het inleidend – werd hier onder uiterst moeilijke omstandigheden en in heel korte tijd verricht, nadat het meer dan vijfendertig jaar als het ware 'op een heel laag pitje' had gestaan. De eindverantwoordelijkheid voor het lezen, vertalen en de commentaren berust uiteraard bij de auteurs. Professor Wise wil verder zijn dank betuigen aan zijn broer Jamie en zijn vrouw Cathy; professor Eisenman aan zijn vrouw Heather en zijn kinderen. Het werk op dit gebied is nu op gang gebracht. We hopen dat onze inspanningen voor dit boek zullen helpen meer licht te werpen op 'de Weg'.

Fountain Valley, California
Des Plaines, Illinois
juni 1992

Messiaanse en visionaire betogen

Deze teksten horen bij de boeiendste van de hele verzameling. We hebben ze in het eerste hoofdstuk geplaatst vanwege het belang van hun Messiaanse, visionaire en mystieke – zelfs kabbalistische – inhoud en verbeeldingskracht. Het zijn niet de enige teksten met een dergelijke zeggingskracht. We komen ze ook tegen in hoofdstuk 5 en 7.

Maar met name het Messiaanse getheoretiseer in deze teksten is interessant – tot nu toe is dit onderschat of om een of andere reden veronachtzaamd bij de studie van de rollen. In minstens twee teksten in dit hoofdstuk (om nog te zwijgen van andere hoofdstukken), zien we onmiskenbare Messiaanse toespelingen: de Messiaanse visioentekst noemen we, naar een toespeling in de eerste regel, de Messias van de Hemel en de Aarde, en de Messiaanse Leider- (*Nasi*)tekst. Beide teksten vertonen duidelijke samenhangen met erkende Messiaanse passages bij de profeet Jesaja.

Interessant is dat we niet de twee-Messiassenleer aantreffen die belicht wordt in enkele teksten uit het begin van het Qumran-onderzoek, zoals het Damascusdocument dat sinds vorige eeuw in twee herzieningen werd gevonden in de *Genizah* van Cairo, of de Gedragsregels uit Grot 1; maar de normatievere, enkelvoudige Messias waarmee de meeste joden en christenen bekend zijn. Hoewel hij in de Messiaanse Leider- (*Nasi*)tekst voorkomt wordt deze figuur nergens als zodanig tot 'Messias' verklaard, maar slechts een Messiaanse of eschatologische 'Leider' genoemd. De Messiaanse zeggingskracht van de bijbelse toespelingen ondersteunt dat, en de gebeurtenissen die worden opgesomd brengen duidelijk iets over van deze betekenis. Dat geldt ook voor het verband ervan met het Damascusdocument, dat nader wordt besproken in onze analyse van de Messiaanse Bloemlezing in hoofdstuk 4.

Maar zelfs in de gepubliceerde teksten is heel wat materiaal voorhanden, met name in de bijbelse commentaren (de *pesharim*) over Jesaja, Zacharia, Psalmen et cetera, en compendia van Messiaanse bewijsplaatsen die betrekking hebben op een enkele, meer nationalistische, Davidisch gestileerde Messias, afgezet tegen een tweede die wordt voorgesteld met meer priesterlijke kenmerken. Dit laatste blijkt uiteraard ook in de Brief aan de Hebreëen, waarin de meer eschatologische en hogepriesterlijke kanten van het Messiasschap uiteen worden gezet.

Zelfs in het Damascusdocument wordt in de eerste kolom van de Cairo-herziening al enigszins er op gezinspeeld dat de 'Plantwortel uit Aäron en Israël' reeds is gekomen. De 'opkomst' of 'het opstaan' dat in latere passages

wordt voorspeld, kan men ook beschouwen als iets in de geest van een Messiaanse 'terugkeer' – zelfs 'verrijzenis' (zie Daniël 12:2 en Klaagliederen RII.3.6, waar *amod* of 'opstaan' op dezelfde manier wordt gebruikt, en onze bespreking van de Vermaningen aan de Zonen van de Dageraad). Ook is in het Damascusdocument van Cairo niet geheel duidelijk of de toespeeling op 'Aäron en Israël' twee Messiassen inhoudt, en niet een enkele Messias uit twee genealogische loten. Dit werd in de begintijd van het onderzoek door wetenschappers geopperd en is, zoals we zullen zien, waarschijnlijker.

De zeer sterke Messiaanse zeggingskracht van het met Qumran geassocieerde materiaal is door commentatoren veelal over het hoofd gezien, vooral de aanwezigheid ervan in de gepubliceerde verzameling op drie verschillende plaatsen van de 'Wereldheerser' of 'Ster'profetie van Numeri 24:17 – dat 'een Ster opgaat uit Jakob, een Scepter om te heersen' over de wereld – te weten in het Damascusdocument, de Oorlogsrol en een van de samenvattingen van de Messiaanse bewijspplaatsen die als Bloemlezing worden aangeduid. Er kan weinig twijfel over zijn dat hier het ontstaan van het christendom wordt voorspeld. Onze eigen Genesisbloemlezing, die op deze titel toespeelt, eindigt met de weergave van een andere beroemde profetie – de 'Silo' van Genesis 49:10, die ook het 'scepter'aspect van de voornoemde profetie vertoont.

De geschiedschrijver Josefus uit de eerste eeuw, een ooggetuige van de gebeurtenissen die hij beschrijft, geeft de wereldheerserprofetie weer als de drijvende kracht achter de joodse opstand tegen Rome in A.D. 66-70 (*Oorlog* 6.317). Romeinse geschiedschrijvers baseren zich op hem, zoals Suetonius (*Twaalf Keizers* 10.4) en Tacitus (*Historiën* 2.78 en 5.13) en zeggen hetzelfde. Rabbinalen bronnen verifiëren de gelding ervan bij de gebeurtenissen rond de verwoesting van de Tempel in het jaar 70 (*ARN* 4 en b. Git 56b). Maar deze laatsten draaien de profetie om en doen het voorkomen alsof hun held, rabbijn Yohanan b. Zacchai het toepast – zoals Josefus het ook doet – op de verwoester van Jeruzalem en toekomstige Romeinse keizer Vespasianus! De Bar Kochba-opstand in 132-6 kan men ook zien als geïnspireerd door deze profetie, daar de oorspronkelijke naam van Bar Kochba met opzet lijkt te zijn veranderd in een met deze toespeeling. Bar Kochba betekent hier 'Zoon van de Ster'.

De andere teksten in dit hoofdstuk zijn allemaal visionair en eschatologisch en houden meestal verband met Ezechiël, de oorspronkelijke visionaire en eschatologische profeet die geliefd is in de Qumran-teksten. Wat er ook van valt te zeggen, hun nationalistische, strijdbare, apocalyptische en onbuigzame zeggingskracht is onmiskenbaar en moet niet over het hoofd worden gezien.

1. DE MESSIAS VAN DE HEMEL EN DE AARDE (4Q521) (afb. 1)

Deze tekst is een van de mooiste en betekenisvolste van de Qumran-collectie. Veel interessante thema's komen erin voor die in andere Qumran-teksten terugkomen. Allereerst is er de voortdurende nadruk op 'de Rechtvaardigen' (*Tsaddikim*), 'de Vromen' (*Chassidim*), 'de Zachtmoedigen' (*Anarim*) en 'de Getrouwen' (*Emunim*). Deze termen komen in deze hele verzameling voor (zie met name Hymnen der Armen) en men moet ze zien als min of meer uitwisselbare toespeelingen en literaire omschrijvingen. De eerste twee zijn belangrijk in het vocabulaire van de joodse mystiek; de laatste twee in die van het christendom.

Er duiken ook nieuwe thema's op, zoals Gods 'Geest die boven de Zachtmoedigen zweeft' en 'het brengen van blijde boodschappen aan de Zachtmoedigen', thema's met duidelijke parallellen in het Nieuwe Testament. Ook vinden we de Vromen die worden 'verheerlijkt op de Troon van het Eeuwige Koninkrijk', wat ook doorklinkt in soortgelijke thema's in het Nieuwe Testament en de *kabbala*, en God die 'de Vromen bezoekt' en 'de Rechtvaardigen bij naam roept', allebei met parallellen in het Damascusdocument. In CD, I.7 wordt gezegd dat God de aarde 'bezoekt' en een Messiaanse 'Loot van zijn wortels' deed groeien, en later worden in IV.4 'de zonen van Zadok' vermeld als 'bij de naam genoemd'. Deze frase 'bij naam geroepen' vinden we ook in kolom II.11 van het Damascusdocument, waar ze wordt gevolgd door de uitspraak dat God 'hen Zijn Heilige Geest deed kennen door de hand van Zijn Messias' – woorden die ook lijken op de taal van de huidige tekst.

Niet alleen bevestigen analoge toespeelingen het verband tussen de 'zonen van Zadok' en de '*Tsaddikim*' ('de Rechtvaardigen'), maar ook zijn 'naamgeving' en voorbeschikking belangrijke thema's in de eerste kolommen van CD en hoofdstuk 2-5 van Handelingen, waar we bijvoorbeeld de voorbeschikking van Christus en het woordgebruik van de Heilige Geest opmerken. Als we de toegevoegde fragmenten van deze tekst erbij betrekken – die al of niet volledig zijn – dan zien we enige toespeelingen op 'gezelfden' of 'messiassen', meervoud dus, wat waarschijnlijk betrekking heeft op de priesters die dienst deden in de Tempel. De twee kolommen van het hoofdfragment op deze afbeelding (nr. 1) roepen echter beslist een enkelvoudige, nationalistische *Messias* op, net als de interpretatie van de 'Silo-profetie' daarmee verband houdend in de Genesisbloemlezing.

Hij is tot op zekere hoogte een bovennatuurlijke figuur zoals in Daniël 7 de 'Mensenzoon die uit de wolken van de Hemel komt'. Deze beeldspraak keert terug in Kolom XI en verder van de Oorlogsrol uit Grot 1 van Qumran, die de 'Sterprofetie' interpreteert in deze termen en de opstand van 'de Zachtmoedigen' in een laatste apocalyptische oorlog. De Oorlogsrol gebruikt uiteraard ook eschatologische 'regen'beeldspraak om deze 'wolken'